

א חבית של יין וכו'. עובדא נפרק לא יתפור (דף כ"ד). הקשו המוספות לימטר משום יין נסך דרובא דעלמא גריס מינהו (כלומר והגנג היה גור ונסכו) ו"ל דרוב גנגי ישראל עכ"ל ואיכא לתמוה דאפילו אמ"ל דנגט ישראל מכל מקום יש לחוש דנגט מכרס של גור והוא יין נסך לכן נראה דהכא מיירי דאיכא כרמיס של ישראל רביס משל גריס ושרי אפילו בשמייה ועיין לעיל בסיומן קכ"ט (ת"ח): פסק כן רבינו להדיא (ג). אבל הרמב"ם נפרק י מהלכות מאכלות אסורות (ה"ג) כתב דהך חבית לא שרי אלא בהנאה אבל בשמייה אסורה וכן כתב הרמב"ן במדושו לנגט נמרא נסס רבינו סנאל ומבארו בית יוסף וזהו נקטין:

יא חבית של יין (כ) הטמונה בכרם של ערלה מותר שאין הגנג גונב בכרם (ב) זה וטומן בתוכו. (ג) אבל ענבים שנמצאו טמונים בו אסורין שקרוב הדבר שגנבם ממנו וטמנם בתוכו: יב אסור ליטע פרי של ערלה (ד) ואם נטעו הפירות שיוצאין ממנו מותרין (ה) דזה וזה גורם מותר. ומותר ליטע יחור של ערלה שאין איסור ערלה אלא בפרי: יג ישראל וגוי שיש להם שדה בשותפות יכול ישראל לומר לגוי טול אתה

יא חבית של יין הטמונה בכרם של ערלה מותר וכו'. עובדא נפרק כי דנגט נמרא (ד): ומ"ש אבל ענבים שנמצאו טמונים בו אסורים וכו'. גם זה שס נד: וכתבו דרובא דעלמא גריס מינהו והוה יין נסך (נה) ו"ל דרוב גנגי ישראל כדלמרינן נפרק נמרא דע"ז (ע) נח והרמב"ן (סס ד"ה הא דאמר) כתב נסס ר"ם דמותר בהנאה ולא בשמייה וכתב עליו ולא מחזור לן: יב אסור ליטע פרי של ערלה. משנה בסוף פרק קמא דערלה (מ"ט): ומ"ש ואם נטעו הפירות היוצאים מפנו מותרים דזה וזה גורם מותר.

ישראל וגוי שיש להם שדה בשותפות וכו'. סוף פרק קמא דעטדה וזה עובדא דהמי מוריקאי דאמו לקמיה דרנא שרא להו דמפרש לשם דשמילי ערלה הוה ומפרש רש"י והרא"ש דרנא המיר אפילו לא התנו מעיקרא דאיסור שלימות ליכא דגם הישראל מותר בעטדת שמי ערלה ואי משום דישאל אוכל כנגדן ונהנה מפירות שמי ערלה שנתן הישראל חלקו בהם לגוי כדי שיתן לו כנגדן בשמי היסור כיון שהישראל אינו עובד הגפן. בשמי ערלה אין לו לישראל כלום בפירות כי אם לגוי שכן מנהג השמילין בשעה שהוא עובד אוכל פירות בשכר עמלו ואין לשותפו חלק בפירות אבל הרמב"ם נפרק י מהלכות מאכלות אסורות (ה"ה) מפרש דרנא לא שרי אלא בהתנו מעיקרא דנמלא אין לו לישראל כלום בפירות שמי ערלה אבל בלא התנו דכבר וזה הישראל בחי' של פירות גם בשמי ערלה ואם יאמר לגוי טול אתה חלקך בשמי ערלה ואם בשמי של היסור נמלא שנטל הישראל שליפי ערלה ואסור. וכן אפילו התנו מחמלה אם בלא להשטן וכו' הרי זה גם כן כמחליף פירות של ערלה ואסור ומשמע מדבריו לשם דדוקא בהתנו מחמלה גם כן מה שיבאו להשטן וכו' אבל אם לא התנו מחמלה אלא שהגוי יאכל שמי ערלה וישראל יאכל ג' שמיס משמי היסור כנגדן אם כן מדינא אין שם חיוב להשטן הילך אפילו בלא להשטן אין שם איסור דמתנה היא זו שמוסר הגוי כנגדו שיאכל ישראל כנגד אותן הפירות שאכל גוי בשמי ערלה ורבינו קי"ר עמוק גם בשלמן ערוך (ס"ג) כתב בקצרה כתב נספך דק הביט דהרשב"א בתשובה (ס"א ס"י אלף קכ"ה): כתב ע"ש הראב"ד דמותר למכור פירות ערלה שלא בלא לעולם דאינו מוכר אלא מקום עמים ועמי ערלה שרו בהנאה עד כאן לשונו וכן כתב בשלמן ערוך (ס"טף טו):

יממלא ונרימא בסוף פרק כל הלמייס (ע"ז מס): ופירוש זה חיה גורם היינו פרי דאיסורא וקרקע דהיתרא גורמיס לאלין שינא נח: ומ"ש ומותר ליטע יחור של ערלה וכו'. גם זה משנה סוף פרק קמא דערלה (סס):

יג ישראל וגוי שיש להם שדה בשותפות יכול ישראל לומר לגוי טול אתה שני ערלה ואני אפול שני היתר כנגדן וכו'. בסוף פרק קמא דעטדה וזה (כ) הנהו מוריקאי דגוי נקוט בשבתא ישראל כחד בשבתא אמו לקמיה דרנא שרא להו לימיה רבינא לרנא ישראל וגוי שקיבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לגוי טול חלקך בשבת ואם בכול ואם התנו מחמלה מותר ואם בלא להשטן אסור איכסיף. לכוף איגלא מילתא דהתנו מעיקרא הוה רב גביהה מי כחיל אמר הנהו שמילי ערלה הוה גוי אכיל שמי דערלה ישראל שמי דהיתרא אמו לקמיה דרנא שרא להו והא אופייה רבינא לרנא סיועי סייפיה והא איכסיף לא היו דברים מעולם. ופרש"י שמילי ערלה הוה. ישראל וגוי קיבלו שדה בשותפות לנטעה ויעלו המי פין שמיס ונתמסק גוי כל זרבו שמי ערלה ואכלן ישראל קיבל שלשה שמיס כנגדן ואכלן: שרא להו. דהיתר גמור הוא דהא אף על גב דקיבלו יחד לכחמלה ואמר ליה ישראל היה אמה עובד בשלשה שמיס הללו ואם שלשה אמריהם אין כאן איסור שלימות דהא ישראל נמי שרי לעבדה ואי משום אכילה שישאל אוכל כנגדן ונמלא נהנה מפירות ערלה שמכין אין זה נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל: והא אופייה רבינא. ואם כן מאי פיונמא גבי שבת איסור שלימות דמלאכה מה שאין כן בערלה: סיועי סייפיה. מדקמי התנו לכחמלה מותר אלמא כי ליכא איסור שלימות דמלאכה שרי ואף על גב דממילא הנאה לישראל והוא הדין לערלה עכ"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל (ס"י סה): שקיבלו שדה בשותפות יכול ישראל לומר לגוי טול אתה שמי ערלה

והר"ן (ו. דיטר ראשון) כתב על דברי רש"י ולפי זה ישראל וגוי

פרישה

דמשמע גוי] עמי ללא דק שזהו דברי הרמב"ם (ס"י ממאיר ה"ג) אבל נמרא (סס) משמע דלפי המסקנא דאפילו ענבים נמי שרי נח וכן כתב הרא"ש (ס"י סה) להדיא ומכל מקום האידנא אף היין אסור עיין נפרק לא יתפור כיון דהוא יין נסך וכו' (ס"ה) ע"ש סס. עד כאן הגמיה): (ב) אבל ענבים שנמצאו טמונים בו אסורים וכו'. פירוש אסורים משום ערלה דלמרינן מכרס זה הוא וטמנם שם שלא בשעת פירות דלא לא ימלאו כנו יין שמואלים הדורכים ענבים. כתב מורי ורבי (בפירושו לעור)

(כ) הטמונה בכרם של ערלה מותר. שירא שמה ימלא אמו דוק ענבים. רש"י (כ"ד ד"ה י' מגינ). וכתב המוספות (ד"ה ולנטיה) ואם סאמר מכל מקום יהא אסור דרובא דעלמא נכריס מינהו והוה יין נסך ו"ל דרוב גנגי ישראל (ועיין לעיל סיומן קכ"ט (ת"ח) ע"ש סס. עד כאן הגמיה): (ב) אבל ענבים שנמצאו טמונים בו אסורים וכו'. פירוש אסורים משום ערלה דלמרינן מכרס זה הוא וטמנם שם שלא בשעת פירות דלא לא ימלאו כנו יין שמואלים הדורכים ענבים. כתב מורי ורבי (בפירושו לעור)

הגהות והערות

נסך: (נ) פירוש באותו זמן היה כן ועי' בסיומן קכט דבעינן שדוב הכרמיס בסביבתיה היו של ישראל. ט"ז (ס"ט טז): (ג) לשון המהרש"ל כמחמלה בעיניי: (ד) והלח"מ (שם) הוסיף להקשות שדברי הטור כאן סותרים את דבריו בסיומן קכ"ט שהתם פסק כ"ר חנינא ועי"ש שח"י ע"ע בט"ז (ס"ט טז): (ה) וזהו שיטה רש"י (מט. ד"ה והכר"ך) והתוספות (שם) ד"ה שאם) חולקים ואוסרים את האילן דלא מיקרי חז"י דאגה וקרקע בי ענינים הם (עין ברע"א כאן על השו"ע) וכתב הפרי יצחק (ח"א ס"י טו) שרוב הראשונים פירשים כרש"י ולכך הביאו הטור והרי"ם את חז"י

ובדפוסו שליטיקי ווארי אל חגיגרא וכתיי הגירסא יגב מכרס זהו: (ג) וצ"ע דהטור כתב שם וכן נמי להקל וכו' ולא ביאר האם מקלים רק בהנאה או גם בשמייה. וברע"ה הרמב"ם המובאת בסמוך כתב הצטנא טענה (פ"ב ה"ט) שהרמב"ם לשיטתו דכל יין שאינו שמור אסור בשמייה: (ד) ואף שפסק ערלה מותר כתב ה"טו (ס"ט ז) הכא אסור דסברא חזקה דמכרס זה גנבום דכאן נמצא כאן היה החזו"א (ערלה ס"י יא ס"י ד) כתב שמדברי הרמב"ם משמע דבארץ ישראל קאי וספיקו אסור: (ה) ובתוספות שם הגירסא יהוה יין נסך (בלא כ"ף הרמ"ן) וברדב"ז (ס"י ממאיר ה"ג) יכין

ואי שני יחור, ותמהני מאי קיימחא דשנת לערלה דמלאכה דערלה פשיטא דשריא ואי משום אכליה שיראל אוכל כנגדו אי פשיטא לן שאין זה נהנה מפירות ערלה מפני שכן המשפט דשנה שזה עובד הוא אוכל לא לרביעין קיימחא מברייתא ואי מספקא לן דהכי מידי היכי פשיטין קיימחא מברייתא.

וראמי הרמב"ם שכתב בפרק י מהלכות מאלכות אסורות (ה"ד) גוי ישראל שהיו שומפין בנטיעה אס המנו ממחלת השומפות שהיא הגוי אוכל שני ערלה ישראל אוכל שלשה שנים משני יחור כנגד שני ערלה הרי זה מותר ואם לא המנו ממחלה אסור ובלבד שלא יבואו למשטין כ"ד כגון שיחשוב כמה פירות אכל הגוי בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד אופן פירות אס המנו מה אסור מפני שהוא כמחליף פירות ערלה נטו. וטעמי דכדכיו ממוריס שמכין שקיבלו ישראל גוי שדה זו בשומפות וזה ישראל בחלין של

שני ערלה ואני אטול שני היתר כנגדן (טו) אפילו לא התנו תחלה. (ס) והרמב"ם כתב דוקא שהתנו תחלה שיטול הגוי שני ערלה וישראל יטול שני היתר כנגדן אבל לא התנו אסור. ואפילו אם התנו תחלה (סז) אם באו לחשבון לומר כמה פירות אכל הגוי בשני הערלה כך יאכל הישראל כנגדו אסור שהרי זה כמחליף פירות של ערלה (סז). ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה: (סז) אחד הנוטע גרעין או

אחד הנוטע גרעין וכו'. זהו לשון הרמב"ם בפרק י מהלכות מעשר שני (ה"א) והכי איתא במורה כהנים פרשת קדושים פרש"א ג' נטע יחור מנין תלמוד לומר כל עץ: וב"ש ואחד המרכיב יחור באילן אחר. פירוש שמתן יחור מן האילן והרכיב האילן אחר אכל אס לא סמכו אלא מתם יחור מן האילן הזקן והרכיב האילן אחר ועיקר היחור מעורה האילן הזקן הרי זה פטור וכן מטא ממה שכתב רבינו נטמון דין המכרין דכל זמן שהוא מחובר משני כאלה מענפיו ופטור והוא הדין במרכיב דמאי שנא וכן מטא גרמב"ם לשם:

יחור. או שעקר כל האילן ונטעו במקום אחר. ואחד המרכיב יחור באילן אחר. ואחד המכרין שעושה גומא אצל האילן ומשפיל אחד מענפי האילן ומטמין אמצעייתו בגומא וראשו יוצא מצד האחר ונעשה אילן כולן חייבין בערלה. ודוקא שחתכו מצד זה מעיקר האילן אבל כל זמן שהוא מחובר כן חשיב כאחד

פירות הללו ואם יאמר לגוי טול אמה חלקן בשני ערלה ואי בשנים של היחור נמלא שטמן חליפי ערלה [א] אכל לרין ביאור איך תפריש [פוגיל] זו ונראה לי שהוא ז"ל מפרש אותו כך רצו גביה מדי כמיל אחר הנהו שחלי [ב] דערלה הוו וכיון שכן רצו דלא לא שרא אלא בהמנו מעיקרא דבשלמא [ג] בשנת דקא סלקא דעתך מעיקרא לרצו הך ברייתא דיראל וגוי [ד] לא סבירא ליה והוה סבירא ליה דעובדא דמוריקאי דגוי לקיט בשנתא שריא דגוי אדעתא דנפשיה עבד והוה ליה כאריס ישראל כי קא מתהני הנאה דממילא הוא אכל בשחלי דערלה אפילו לא שמיע ליה הך ברייתא יודע היה רצו שפירות ערלה אסורים בהנאה ואי אפשר להפירי להפליף אומס לכמסלה ולהכי קאמר דודאי בהמנו ממסלה שרא ולא אומפיה אלא קיימיה ולא היו דברים מעולם דליכסיף עכ"ל הר"ן ז"ל:

יד כתב רבי ירוחם (נ"ב ס"ב קט פ"ג) מותר לומר לגוי בשני ערלה עבד כרמי ופטול פירותיה וכן כרמך לי שעברו עליה שני ערלה ואעבדנה ואטול פירותיה כי העובד דינו שיעול הפירות כך דקדקמי מהיחא דבסמך [ה] ושאלמי לרסמי והבסימו על ידי עכ"ל (ד):

טו [בדק הבית] כתב בפתור ופרח (ס"ף ע"ג) בשם הראב"ד מותר למכור לגוי פירות שני ערלה לשלש שנים שהפירות לא באו לעולם ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא מכר לו אלא מקום צמיחתו ועצי ערלה מותרים [טו] נדב כאן:

טז (א) אחד הנוטע גרעין או יחור וכו' ואחד המרכיב יחור באילן אחר ואחד המכרין וכו' כולן חייבין בערלה. ברייתא בפרק קמא דראש השנה (ע) כמנמיה במחלת סימן זה (ל: ד"ה ו"ג ופ"מ) ובפרק קמא דערלה (מ"ה) נמי מן דהמכרין מינ בערלה: וב"ש או שעקר כל האילן ונטעו במקום אחר. גם זה משנה פרק קמא דערלה (מ"ג): וב"ש ודוקא שחתכו מצד זה מעיקר האילן אבל כל זמן שהוא מחובר חשוב כאחד מענפיו ופטור. בספרי (קדושים פרש"א ג' אות ט) פירש דמכרין פטור וכמנ הר"ן בפרק קמא דראש השנה (ג' ד"ה ו"א) דלא מיקצי מהיחא להא דמיא דמכרין מינ דהיחא דספרי מיירי בשלא פטור וכמנ הר"ן בפרק קמא דראש השנה (ג' ד"ה ו"א) דלא מיקצי מהיחא להא דמיא דמכרין מינ דהיחא דספרי מיירי בשלא

דרכי משה

(ד) וכתב הכל בו (ס"י צ"ב ט) גוי שיש לו אילן של ערלה אסור לישראל ללקוט ממנו לגוי אפילו בחנם לפי שישראל נהנה ממה שהגוי מחזיק לו טובה:

פרישה

למרכיב יחור משמע שמרכיב נעדר קטן וערלה לפי אילן זקן שאינו ערלה ואפילו הכי מסיק שמייד בערלה וקשה ל"כ מאי זה דכמנ רבינו נטמון (ה"ג) ז"ל אכל אס הרכיב ענף מלא פירות של ערלה נטון אילן זקן הפירות של ענף אסורים לעולם פשיטא הא אפילו לא היו נטעו פירות עד אשר שהרכיב גם כן אסור משום ערלה וי"ל דמיירי כלן שהרכיב היחור של ערלה נטון האילן העמד לשריפה או למזגה [ח] שאין ס' דין ערלה ומשום הכי י"כ פטור זה דין ערלה ואיט דומה להרכיב האילן זקן שנטמן שכבר נהגו ס' דין ערלה דומה לזה כמנ הר"ן על ענף אסור היחור (מ: ד"ה כמנ הר"ן):

הנהגות והערות

[נט] ובביאור שיטת הרמב"ם עיין במרכבת המשנה (כ"א): [ס] ובפיתוי האשרי פסק כפירוש רש"י וכלשונו שכן מנהג השחלים בשנה שהוא עובד אוכל הפירות כשבר עמלו ואין לשותפו חלק בפירות עכ"ל וכ"ס באורו ובפ"ת. חדושי אנשי שם (וכ"ה בב"ח כ"א). והרמב"ם (ד"ה הנהג) פירש דכיון דפירות ערלה אסורין בהנאה לישראל לא נחית ישראל אדעתיהו כלל וסמי דהיכי ליה בנגרם משאר שנים טמנה בעלמא הוא: [טא] לרעתו. הנהגות הב"ח (אות ד): [סב] ובר"ן הגירסא "שחילא": [סג] מי ההוא עובדא הוה. הנהגות הב"ח (אות ה): [סד] לא שמיע ליה והוה סבירא ליה דעובדא דמוריקא וכו'. כצ"ל (ג"א). הנהגה על הר"ן שם: [סה] וב"שון ה"ר ירוחם י"כ דקדקמי

אני מהיחא שכתבתי למעלה דיראל וגוי. וכו'. ובדברי הכ"ז יש לעיין מרוב לא הביא את דברי הר"ן ירוחם בשלמתם והוא כתב שם "מותר לומר לגוי בשני ערלה עבד כרמי ופטול פירותיה וכן להחליף לומר לגוי עבד כרמי ופטול פירותיה וכן כרמך וכו' ואעבדנה ואטול פירותיה: וכו': [סז] בסוף הסימן הביא דין זה בשם תשובות הרשב"א שכתב בשם הראב"ד. וכ"ה בבאור הגר"א (ס"ף מד): [סז] ג"כ נראה דהיינו דוקא לכתחלה אבל בדעבד מותר הדויל חלוסי ערלה כמבואר בפ"ה (מפאכ"א ה"י). מתנה אפרים (פ"י מפאכ"א): [סח] צ"ע שהטור פסק לקמן "הנוטע לצורך מצוה כגון לצורך לולב או אתרוג חייב" וכ"ה בשרע (ס"ד כ"ד). ועיין משנה ראשונה (פ"א מ"א ד"ה לסי' ג')

